

Рецензия

от

доц. д-р Вероника Андреева Иванова , д.пс.

МУ-Варна

В ролята на участник в научно жури за защита на дисертационен труд за присъждане на научна степен „доктор“ на Цуриел Цуф по научна специалност „Психология“, професионално направление 3.2. „Психология“, докторска програма „Педагогическа и възрастова психология“, с тема на дисертационния труд „Влияние на младежките движения върху функционирането на техните членове в обществото“.

1. Актуалност. Представената работа е посветена несъмнено на актуална тема, обусловена от геополитическата ситуация и ролята на неформалните лидери и групите в живота на младите хора. В същността си работата поставя и един сложен философски проблем (по Фъргюсън) – как се съчетават, от една страна, нуждата на всеки човек от общността и от друга страна, ресурсът на отделната личност да се постави в полза на обществото. Общността е естествено състояние, естествен стремеж на човека, като крайната идеална цел е постигане на щастието на това общество. В крайна сметка общността се основава на множество малки привързаности, а не на задължителност. Свързаност, основана на припознаване на себе си в другия и изграждайки по този начин плетеница от свързаност и припознаване на индивида в целите на общността. Друг основен въпрос, който негласно се поставя, е за изграждането на идентичността, на образа за себе си въз основа на това как ме виждат другите в групата, каква позиция заемат и опасността от твърде тясна идентификация с този, така да се каже, безкритично изграден образ за себе си въз основа на понякога въобразения поглед на другите, изграждащ идеализирана представа за личността – идеализация, която ще бъде пречка пред напускането на юношеството и изграждането на зряла представа за себе си. Доказателствата, че дадената тема е актуална, излизат извън пределите на чисто психологичното знание и са значими за протичащите процеси в ситуация на криза и война – процеси, чийто анализ е много важен за разбирането и осмислянето на ситуацията и ролята на конкретния индивид и малките или по-големи групи.

Влиянието на групата и на неформалното образование върху формирането и развитието на статусите на психосоциалната и националната идентичност и ценностната система е все по-голямо. Това влияние е особено ключово в периода на юношеската и младежката възраст, когато протичат сложни процеси на самоопределяне и изграждане на стабилна ценностна система и жизнена позиция, която е определяща не само за субективното психично благополучие, но и за цялостното функциониране на ниво социални и политически процеси. Проблемът за националната идентичност е важен аспект от колективната идентичност на младия човек. Особено днес, при такива решителни социални промени в света, проблемите на миграцията, глобализацията и военните конфликти, този въпрос излиза на преден план и изисква анализ и преосмисляне. Не на последно място е важно да се изследват ценностите, на които се основават неформалните групи от младежи, за да се осигурят безопасност и предвидимост и да се избегнат крайностите и изкривяванията както на индивидуално, така и на културално ниво.

1. Характеристика на дисертационния труд

Дисертационният труд съдържа 162 страници, включва 6 таблици и 4 графики. Библиографията обхваща 166 заглавия на латиница.

Целта на работата преплита в себе си не само търсене на психологическото в изследване на влиянието на младежките групи и движения в обществото на Израел, но се преплита и със социалното и политическото, което води до трудност да бъде дефинирана само в психологически термини. Получават се повече от една цели: от една страна влиянието на младежките групи върху развитието на техните членове в индивидуално-психологически план (вътрегрупово), а от друга – влиянието на младежките движения върху обществото. Авторът изяснява и теоретичната база, върху която ще се базира проучването, и задачите, които изисква така поставената тема.

Материал и методики: Авторът подбира структурирана методика, с която е изследвал 310 участници на възраст 25-45 г., от които 205 принадлежат на младежки движения, а 105 се явяват контролна група. Интересното в това изследване е, че се прави едно връщане към юношеските преживявания на участниците, т.е. имаме ретроспективно изследване и търсене на влияние на юношески преживявания върху живота в по-зряла възраст.

Подборът на контингентите и методиката за изследване отговарят изцяло на целите, които авторът си поставя. Изследванията по дисертационния труд са направени на място, като е провеждано и тестване и по интернет.

В първа глава: Дисертантът представя класическите теории за развитие през периода на юношеството, като обаче след това извадката е от хора над 25 години. Съществуват съвременни изследователи в психологията на развитието, които говорят за един разширен и продължаващ дълго процес на юношество – до около 35-ата година. Авторът представя доста подробно историческото развитие на разбирането за юношеската възраст, класическите психологически теории на Бандура, Фройд, Пиаже, Ериксън, теориите за темперамента. Наред с това се споменават и други изследователи на педагогическата роля на образованието и неформалните групи, както и социологическите аспекти на ролята на юношеството.

Във **втора глава** авторът ясно и подробно излага моделите на неформално образование, дава дефиниции, анализира различията между формално и неформално образование, като извежда някои уникални характеристики за неформалните форми на обучение и образование. Представя главните цели на единия и другия вид обучение, акцентирайки върху социалната роля и влияние.

Трета глава съдържа: Дисертантът вече се фокусира върху основната тема, която си е поставил, а именно младежките движения в Израел. Разглежда влиянието им върху психосоциалната адаптация и формиращата се идентичност на младите хора. Поставя въпроса за развитието на теориите за групата в социалната психология.

Четвъртата глава се фокусира върху младежките движения в Израел, откъдето е и извадката с изследваните лица. Тук авторът се спира на исторически данни от развитието на тези движения в Израел, като социалното и политическото изместват леко психологическото представяне. **В пета глава** се включва и описанието на въпросника и пилотното изследване. Авторът добросъвестно и прекалено подробно описва процеса на изследване, неговата външна формална структура, но има какво да се желае по отношение на изследователския дизайн. Доколкото става ясно, основната хипотеза прогнозира, че участниците в движения в юношеска възраст намират по-голямо удовлетворение от груповата си принадлежност и по-късно във военната

служба, жилищните избори и обществените роли, отколкото незавършилите. Но тук остава открит въпросът дали това се дължи наистина на участието им в групови движения, или става дума за определени личностни характеристики, които се запазват и в зряла възраст. Ограничение на изследването е, че се работи само с една самооценъчна методика и не са възможни сравнения и изследване на по-широк набор от хипотези за влиянието извън участието в движения.

В шеста глава се обсъждат резултатите и се прави анализ. Описана е извадката от изследваните лица – тя е мащабна и отговаря на поставената тема. Представена е описателната статистика, последвана от статистическите анализи: корелационен анализ и Т-тест. Графично са представени резултатите, които показват причините за влизане в младежко движение. Изследването на мотивацията обаче предполага по-прецизно подбрана методика, качествена обработка и анализ. Авторът изследва и взаимовръзките на участието в младежките движения с тези с военна насоченост. Следва анализ на контролната група от изследвани лица и техните по-ниски в сравнение с останалата група резултати по отношение на лидерството и социалния успех. Сравнителният анализ на завършилите младежки движения спрямо незавършилите показва значителни разлики в лидерството и участието в общността, като завършилите показват по-висока склонност да поемат лидерски роли като възрастни.

Авторът претендира за представена цялостна картина на влиянието на младежките движения както върху развитието на отделните си членове, така и върху процесите в обществото, като се основава на значителната разлика в резултатите между контролната и експерименталната група. Констатациите от изследването показват значението на първоначалната мотивация за присъединяване към младежкото движение, като идеологическите мотиви и семейната традиция се оказват значими предсказващи фактори за по-голяма социална ангажираност в зряла възраст. Според автора тези резултати засилват разбирането за ефективността на образованието в младежките движения, което е разглеждано най-вече от своята позитивна страна.

Седма глава е посветена на дискусия и заключение. Тук отново като ключов се извежда въпросът за мотивацията – за първоначалните мотиви, които водят един юноша към група с обществена значимост, и значимостта на ролята, която заема в групата. Лидерската роля и проблемът за лидерството в подобни групи е феномен на

груповата психика и може да бъде разглеждан като съзвучен с нея. Младежите, които са заемали позиции на лидери или съветници, вероятно в началото са били подвластни на влиянието на групата и по някакъв начин са изградили образа за себе си въз основа на позицията си на лидери. Очаквано тяхната удовлетвореност и оценката им за ползите от младежките движения естествено са по-високи. Въвежда се важен аспект от ролята на референтната група, а именно че нейното значение е на група, където Азът съотнася себе си спрямо другите. Авторът застъпва тезата си, че средата формира индивидите, но открит остава въпросът за това как индивидите променят средата. В последната **осма глава** се обобщават резултатите от изследването, като се получава известно повторение и синтез на казаното по-горе, а именно че е открита статистически значима корелация между участието в младежки движения и значимата военна или национална служба, като завършилите движението показват значително по-висок процент, избрали значима служба, в сравнение с незавършилите. Изтъква се водещата роля на участието в младежки движения за изграждане на мотивацията за продължаване на този процес в зряла възраст. Авторът подкрепя и в заключението своята основна хипотеза за значимостта на младежките движения. Отново се изтъква, че младежките движения действат като ефективни агенти на социализация, разгледани в дългосрочен ретроспективен план от юношество към зрелост. Разгледани са важни ограничения, свързани с регионалната ограниченост на извадката и някои дефицити в експерименталния дизайн.

Препоръки към дисертационното изследване.

Към дисертационния труд имам следните препоръки: препоръчва се да се изгради по-плавен преход и връзка между първата част, свързана с теориите за юношеството, и последващите глави, като се структурира и анализира същественото от тези класически теории, което има пряко отношение към поставената тема. Литературният обзор може да се осъвремени с автори от последните пет-десет години.

4. Научни и научно-приложни приноси.

Изведени са важни теоретични и практически приноси. Подчертава се широтата на теоретичната концептуална рамка и нейният практически принос за разбирането на начините за развиване и подкрепяна мотивацията за активно включване в обществените групи, разгледано в един широк времеви период на човешкото развитие.

Научно-теоретичните приноси са свързани с поставяне на проблема за влиянието и ролята на младежките движения в Израел както за развитието на отделните участници в тях, така и за социалната среда. Основните практически приноси са свързани с извеждане ролята на неформалното образование като фактор за развитие на лидерски качества и социална отговорност. Представените публикации отговарят на тематичната област на дисертацията, изнесени са на научни конференции по психология.

5. Заключение

Дисертационният труд на Цуриел Цуф представлява актуално, мащабно изследване в значима и недостатъчно проучена област на социопсихологическото познание. Изследването поставя важни философско-екзистенциални въпроси за взаимовръзките и влиянието на групата спрямо изграждането на личностната идентичност и въпроса за това как личността може да влияе и да променя общността. Представените резултати и изводи са свързани със етапите на морално израстване и формиране на мотивация за непотребителско отношение към общността на младите хора, като основополагаща е концепцията за разбиране на сложните процеси на взаимосвързаност и влияние между отделния човек и групата. Това ми дава основание да препоръчам на уважаемите членове на научното жури, да гласуват за присъждането на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.2. Психология. Варна

Изготвил:

14.04. 2026г.

доц. д-р Вероника Иванова